

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet och lag om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet och lag om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter (RP 90/2024 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Päivi Pietarinen, statsrådets kansli
- professor Mikael Hidén
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Olli Mäenpää
- professor Kaarlo Tuori.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det stiftas en ny lag om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet samt att lagen om verkställighet av böter ändras. Med stöd av den nya lagen ska man för en tid på högst 12 månader kunna begränsa rätten för en medlem av statsrådet att efter utgången av sin mandatperiod övergå till en ny uppgift. Den föreslagna lagen ska tillämpas på både statsministern och andra ministrar som är medlemmar av statsrådet.

Lagarna avses träda i kraft den 1 september 2027.

I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Enligt regeringen kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) I propositionen föreslås bestämmelser om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet. Grundlagsutskottet konstaterade vid behandlingen av bestämmelserna om karensavtal för tjänstemän att regeringen bör utreda om bestämmelserna också kan utsträckas till ministrar, men så att bestämmelserna beaktar utnämningförfarande och konstitutionella särdrag (GrUU 35/2016 rd, s. 2).

(2) Den som omfattas av lagens tillämpningsområde ska enligt propositionen anmäla sin avsikt att övergå till en ny uppgift till den karensnämnd som föreslås bli inrättad. Nämnden ska kunna meddela karens om de förutsättningar som anges i lagen uppfylls. Lagen föreslås innehålla bestämmelser om karensnämndens ställning och om dess uppgifter och befogenheter. Enligt propositionen ska den som meddelats karens ha rätt till en ersättning som motsvarar det arvode som betalas till medlemmar av statsrådet för karensperioden och för den tid som behandlingen av ärendet har tagit längre än två månader. Rätt till ersättning har också andra anmälare till den del som behandlingen av ärendet i karensnämnden har tagit längre tid än två månader. Den som har befriats från medlemskap i statsrådet kan påföras en påföljdsavgift på högst 30 000 euro om han eller hon försummar sin anmälningsskyldighet i fråga om en ny uppgift eller en påföljdsavgift på högst 60 000 euro om han eller hon bryter mot sin skyldighet att låta bli att påbörja en ny uppgift under den tid som omfattas av en karens som meddelats honom eller henne.

(3) Den föreslagna regleringen är konstitutionellt betydelsefull med tanke på 18 § 1 mom. i grundlagen, enligt vilket var och en i enlighet med lag har rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Grundlagsutskottet ansåg i samband med statstjänstemannalagens bestämmelser om karensavtal för tjänstemän att det fanns godtagbara skäl för en sådan begränsning av tjänstemäns val av yrke eller näring. Utskottet konstaterade att syftet var att reglera praxis när framför allt de högsta tjänstemännen och exempelvis tjänstemän som handlägger mycket viktiga tjänste- eller affärshemligheter eller känsliga uppgifter om personer eller företag, byter arbetsgivare eller arbetsuppgifter. Genom karensbestämmelserna skyddades allmänintresset. Samtidigt var syftet att öka förtroendet för att myndigheterna är oberoende i sin verksamhet, vilket är ett viktigt element i skyddet för god förvaltning enligt 21 § i grundlagen. Tanken var också att motverka korrupcion vid den här typen av anställningsbyten. Grundlagsutskottet ansåg att det fanns godtagbara skäl för det karensystem som gäller tjänstemän (GrUU 35/2016 rd, s. 2).

(4) Grundlagsutskottet anser att syftet med karensystemet i fråga om statsrådsmedlemmarna på motsvarande sätt kan anses godtagbart med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och med beaktande av utskottets tidigare ställningstagande i fråga om tjänstemän (GrUU 35/2016 rd, s. 2). Utskottet anser dock att det på grund av statsrådsmedlemmarnas konstitutionella ställning vore problematiskt att på motsvarande sätt grunda karensystemet på karensavtal. Grundlagsutskottet anser därför att det är motiverat att propositionen utgår från att bestämmelser om karensystemet för statsrådsmedlemmarna i detalj utfärdas genom lag och att systemet byggs upp utifrån en oberoende karensnämnd som inrättas genom lag.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

(5) Bestämmelser om begränsning av statsrådsmedlemmarnas bindningar och om anmälan av bindningarna under ministerperioden finns i 63 § i grundlagen. En medlem av statsrådet får inte under sin tid som minister sköta en offentlig tjänst eller sådant annat uppdrag som kan inverka menligt på ministeruppdraget eller äventyra förtroendet för ministerns verksamhet som medlem av statsrådet. Varje minister ska utan dröjsmål efter utnämningen ge en för riksdagen avsedd redogörelse för sin näringsverksamhet, sitt ägande i företag och annan betydande förmögenhet samt för sådana uppdrag och andra bindningar vid sidan av ministerns tjänsteåligganden som kan ha betydelse vid bedömningen av ministerns verksamhet som medlem av statsrådet. Bestämmelserna i 63 § i grundlagen måste anses uttömmande i fråga om en statsrådsmedlems bindningar under tiden som minister. Förslaget om ett karensystem för ministrar gäller således inte statsrådsmedlemmarnas bindningar under ministerperioden, även om anmälningsskyldigheten enligt 3 § i lagförslaget kan börja redan då. Lagens bestämmelser om karens gäller dock endast personer som upphört att vara medlem av statsrådet. Enligt 7 § i lagförslag 1 kan det bestämmas att karensen ska börja tidigast när republikens president har beviljat anmälaren avsked från uppdraget som minister. Enligt grundlagsutskottets uppfattning blir de föreslagna bestämmelserna inte problematiska med avseende på 63 § i grundlagen.

(6) Grundlagsutskottet har dessutom granskat frågan med avseende på ändamålsenlighetsaspekterna. Grundlagsutskottet anser att den föreslagna regleringen är behövlig och ändamålsenlig. Utskottet föreslår att lagförslagen godkänns med de ändringar som anges nedan.

Omfattningen av anmälningsskyldigheten

(7) I 3 § i lagförslag 1 föreskrivs det om skyldighet att till karensnämnden anmäla övergång till ny uppgift. Enligt 3 mom. behöver anmälan inte göras, om det på basis av den i 1 mom. avsedda anställningens, uppgiftens, befattningens eller verksamhetens (ny uppgift) natur är uppenbart att förutsättningarna enligt 6 § för meddelande av en restriktionstid (karens) som gäller tidpunkten för påbörjande av den nya uppgiften inte uppfylls.

(8) Medlemmarna av statsrådet och personer som befriats från uppdraget som medlem av statsrådet har i lagen ålagts en tämligen omfattande anmälningsskyldighet när de övergår till en ny uppgift. Skyldigheten hänför sig till personens "avsikt" att övergå till en ny uppgift efter det att personen har upphört att vara medlem av statsrådet. En sådan anmälningsskyldighet kan också förstås som en kännbar begränsning av näringsfriheten och friheten att utöva yrke enligt 18 § 1 mom. i grundlagen, särskilt på grund av att anmälaren inte får inleda den nya uppgift medan karensnämndens behandlar anmälan, vilket gäller även om förutsättningarna för meddelande av karens inte uppfylls.

(9) Omfattningen av anmälningsskyldigheten verkar enligt grundlagsutskottet i sig vara ordnad på behörigt sätt i lag. Grundlagsutskottet noterar dock att anmälningsskyldigheten enligt 1 mom. 3 punkten på ett heltäckande sätt gäller inledande av närings- eller yrkesutövning eller annan motsvarande verksamhet. Till denna del är det enligt grundlagsutskottet uppenbart betydelsefullt med tanke på begränsningens proportionalitet att anmälan enligt 3 § 3 mom. inte behöver lämnas, om det på grund av den nya uppgiftens natur är uppenbart att förutsättningarna för meddelande av karens inte uppfylls. I motiveringen till den föreslagna bestämmelsen har detta undantag dock

Betänkande GrUB 4/2026 rd

tolkats ytterst restriktivt. Enligt motiven (s. 26) gäller undantaget näringsverksamhet och yrkesutövning av mindre betydelse som egentligen inte syftar till förvärvande av inkomster.

(10) Grundlagsutskottet anser — i motsats till vad som sägs i motiveringen — att det är klart att en stor del av den normala yrkesutövningen och näringsverksamheten till sin natur inte på något sätt äventyrar förtroendet för utövningen av regeringsmakten, om närings- eller yrkesutövningen bedrivs efter ministerperioden,. Exempelvis går det klart längre än vad som är konstitutionellt motiverat att utvidga anmälningsskyldigheten till att omfatta till exempel att en medlem av statsrådet övergår till att vara jord- och skogsbruksföretagare, läkare eller jurist på heltid som enskild näringsidkare. Grundlagsutskottet anser att sådana situationer bör betraktas som undantag från anmälningsskyldigheten vid tolkningen av 3 § 3 mom. Grundlagsutskottet föreslår att bestämmelsen förtydligas till denna del.

Förutsättningar för meddelande av karens

(11) Bestämmelser om förutsättningarna för meddelande av karens föreslås i 6 § 1 mom. i lagförslag 1. För att karens ska kunna meddelas förutsätts det enligt det föreslagna momentet att 1) att anmälaren i sitt uppdrag som medlem av statsrådet har eller har haft tillgång till sådan information som är sekretessbelagd eller skyddas av bestämmelser vilka i övrigt begränsar offentligheten, och som anmälaren på ett väsentligt sätt kan använda i den nya uppgiften till fördel för sig själv eller någon annan eller till skada för någon annan, eller 2) att övergången till den nya uppgiften av någon annan särskild orsak än den som anges i 1 punkten kan anses leda till en intressekonflikt i förhållande till uppdraget som medlem av statsrådet. En ytterligare förutsättning för meddelande av karens är att övergången till den nya uppgiften kan anses äventyra allmänintresset och förtroendet för utövningen av regeringsmakten. Enligt motiveringen till den föreslagna bestämmelsen (s. 31) är det fråga om en allmän förutsättning för meddelande av karens, som ska uppfyllas vid tillämpningen av båda underpunkterna i momentet.

(12) Grundlagsutskottet fäster uppmärksamhet vid ordalydelsen i tilläggskravet för meddelande av karens enligt 6 § ("äventyra allmänintresset och förtroendet för utövningen av regeringsmakten"). Enligt motiven (s. 9) är syftet med propositionen att skydda allmänintresset och förtroendet för utövningen av regeringsmakten genom att med hjälp av de föreslagna karensbestämmelserna förebygga risken för förtroendebrist till följd av att eventuella intressekonflikter uppstår när en medlem av statsrådet övergår till uppgifter utanför den offentliga förvaltningen efter sin mandatperiod. Enligt motiveringen till 1 § i lagförslaget får begreppet regeringsmakt som används i paragrafen sitt innehåll från 3 § 2 mom. i grundlagen, där det hänvisas till de maktbefogenheter och det beslutsfattande som hör till republikens president och statsrådet.

(13) Grundlagsutskottet anser att användningen av begreppet "allmänintresset" i ett sammanhang som gäller förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna i hög grad gör regleringen oklar och lämnar rum för tolkning. Enligt grundlagsutskottets uppfattning förblir det oklart vad begreppet i fråga tillför till uttrycket "äventyra (...) förtroendet för utövningen av regeringsmakten", vilket kan anses vara grundtanken i hela den föreslagna lagen.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

(14) Grundlagsutskottet har därför föreslagit att begreppet ”allmänintresset” stryks i 6 §.

(15) Utskottet noterar att begreppet ”äventyra förtroendet för utövningen av regeringsmakten” på grund av sin öppenhet kan anses vara i viss mån problematiskt med tanke på kravet på exakthet och tydlig avgränsning vid begränsningar av den närings- och yrkesfrihet som tryggas i grundlagen. Utskottet konstaterar att uttryckets öppenhet också kan leda till att tröskeln för att meddela karens blir onödigt låg. Utskottet anser därför att tröskeln för att meddela karens måste höjas. Grundlagsutskottet anser att detta villkor bör preciseras så att det som förutsättning för att meddela karens krävs att det kan anses klart att förtroendet äventyras. Grundlagsutskottet har i detaljmotiveringen lagt fram ett förslag till precisering av bestämmelsen i detta avseende. Syftet med ändringen är att förtydliga att det äventyrande av förtroendet för utövningen av regeringsmakten som utgör en förutsättning för att meddela karens ska vara klart vid en objektiv bedömning, och att enbart en möjlig risk inte är en tillräcklig grund för att meddela karens.

Tidsfrist för handläggning av anmälan

(16) Enligt 8 § i lagförslag 1 gäller rätten till ersättning anmälare också till den del ärendets handläggningstid överskrider två månader. Enligt grundlagsutskottets uppfattning kan det över huvud taget inte anses ändamålsenligt att karensnämndens handläggning av en anmälan överskrider två månader.

(17) Grundlagsutskottet noterar att karensens totala längd enligt propositionen är högst 12 månader från det att en medlem av statsrådet beviljats avsked och att beslut om karensen är den enda grundläggande uppgiften för den karensnämnd som ska inrättas. Med beaktande av ärendets natur bör ett karensbeslut fattas så snabbt som möjligt med beaktande också av bestämmelsen i 21 § 1 mom. i grundlagen om att ärenden ska behandlas utan dröjsmål. I detta särskilda regleringssammanhang anser grundlagsutskottet att det är ändamålsenligt att karensnämnden föreläggs en absolut tidsfrist inom vilken beslut om karens ska fattas. Enligt grundlagsutskottets bedömning kan en behandlingstid på högst två månader anses vara tillräcklig. Utskottet föreslår en ändring av bestämmelsen.

Karensersättningens belopp

(18) Enligt 8 § i lagförslag 1 har den som meddelats karens rätt till ersättning av statens medel för karensstiden och för den del av handläggningstiden som överskrider två månader. Ersättningen fastställs direkt i lagen så att den motsvarar det arvode som betalas till medlemmarna av statsrådet. Enligt motiveringen till den föreslagna bestämmelsen (s. 33) ska lön eller annan ersättning som anmälaren eventuellt får för övriga uppgifter, till exempel som riksdagsledamot, under tiden för karensen eller behandlingen av anmälan, ska enligt förslaget inte beaktas som avdrag när ersättningsbeloppet beräknas.

(19) Grundlagsutskottet fäster med tanke på regleringens ändamålsenlighet uppmärksamhet vid grunderna för bestämmande av ersättningen. Med några undantag har ministrarna på senare tid valts bland riksdagsledamöterna. Därför kan det anses motiverat att anta att många av ministrarna fortsätter som riksdagsledamöter också efter sin ministerperiod. Grundlagsutskottet noterar att när en tidigare minister är riksdagsledamot kan uppdraget som riksdagsledamot betraktas som

Betänkande GrUB 4/2026 rd

personens huvudsakliga uppgift och att återgången till riksdagsarbetet inte i sig begränsar närings- och yrkesfriheten enligt 18 § 1 mom. i grundlagen. För uppdraget som riksdagsledamot betalas ersättning enligt lagen om riksdagsmannaarvode. Därför anser grundlagsutskottet att ersättning enligt lagen om riksdagsmannaarvode kan anses vara tillräcklig för den tid då personen verkar som riksdagsledamot, och att det varken är nödvändigt eller skäligt att för denna tid betala någon separat karensersättning. Utskottet föreslår en ändring på denna punkt.

(20) Med grundlagsutskottets medverkan har det stiftats bestämmelser om konkurrensförbud i arbetsavtalslagen (GrUU 41/2000 rd, GrUU 22/2021 rd). Utskottet anser att storleken på den ersättning som betalas för konkurrensförbud bör jämföras med storleken på den föreslagna karensersättningen till ministrar. Vid riksmötet 2021 granskade utskottet ett förslag till ändring av bestämmelserna om konkurrensförbudsavtal i arbetsavtalslagen, där rätten till ersättning för en arbetstagare som omfattas av konkurrensförbudet utvidgades till en viss procentandel av arbetstagarens lön. Om det har avtalats om en bindningstid på högst sex månader, ska arbetsgivaren för den tiden betala en ersättning som motsvarar 40 procent av arbetstagarens lön. Om det har avtalats om en bindningstid på över sex månader, ska arbetsgivaren för den tiden betala en ersättning som motsvarar 60 procent av arbetstagarens lön. Bindningstiden får avtalas vara högst ett år från det att anställningsförhållandet upphörde. Med hänvisning till tidigare utlåtanden ansåg grundlagsutskottet att en sådan ersättningsreglering inte var problematisk med avseende på 18 § 1 mom. i grundlagen. Trots 15 § i grundlagen ansåg utskottet det också möjligt att efter en övergångsperiod på ett år utvidga ersättningsbestämmelserna till att gälla konkurrensförbudsavtal som ingåtts före lagens ikraftträdande (GrUU 22/2021 rd, stycke 2—6).

(21) Grundlagsutskottet bedömer att med tanke på begränsningen av närings- och yrkesfriheten och med hänvisning till bestämmelserna om konkurrensförbud i arbetsavtalslagen kan 60 procent av ministerarvodet enligt lagen om arvoden och ersättningar som betalas till medlemmar av statsrådet anses vara en lämplig ersättning för karens som meddelas en minister.

(22) Grundlagsutskottet har dessutom bedömt frågan så att det av ändamålsenlighets skull kan anses motiverat att från karensersättningen dra av inkomster av förvärvsarbete på heltid eller företagarkerksamhet eller därmed jämförbara kapitalinkomster. Dessutom bör kapitalinkomster som kan jämföras med dessa dras av från karensersättningen. Det centrala vid bedömningen är att det är fråga om personens huvudsakliga inkomstkälla. Det betyder att arvoden för förtroendeuppdrag i bisyssla, såsom kommunala förtroendeuppdrag eller förtroendeuppdrag i olika bolag, inte dras av.

(23) Grundlagsutskottet anser att det vid bedömningen av karensersättningens belopp bör noteras att den föreslagna regleringen tillämpas först på de medlemmar av statsrådet som utnämns efter det ordinarie riksdagsvalet 2027. De ministrar som omfattas av tillämpningsområdet för den föreslagna regleringen är alltså medvetna om att det finns ett karensystem redan när de blir ministrar och kan beakta detta.

Bestämmelserna om påföljdsavgift

(24) Lagen om verkställighet av böter har ändrats betydligt genom en lag som trädde i kraft den 1 januari 2026. Till lagen fogades en ny 4 b §, där det föreskrivs om när påföljder förfaller.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

Ändringen inverkar på lagförslagets 18 § 4 mom. om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet, där det föreslås bestämmelser om när påföljdsavgiften förfaller och preskriberas. Eftersom det i lagen om verkställighet av böter för närvarande föreskrivs om när en påföljdsavgift förfaller och preskriberas, behövs det inte längre särskilda bestämmelser om detta i 18 § 4 mom. Utskottet föreslår en ändring på denna punkt.

(25) Dessutom har det efter det att den nu aktuella propositionen lämnades fogats nya punkter till den förteckning över administrativa påföljder som ska verkställas enligt lagen och som nu ingår i 1 § 2 mom. i lagen om verkställighet av böter.

Aspekter som gäller befrielse från uppdraget som riksdagsledamot

(26) Enligt 28 § 2 mom. i grundlagen kan riksdagen på begäran av en riksdagsledamot bevilja denne befrielse från uppdraget som riksdagsledamot, om riksdagen anser att det finns en godtagbar orsak till detta. Enligt förarbetena till grundlagen är avsikten att fortsätta vedertagen praxis, enligt vilken riksdagen, efter talmanskonferensens utlåtande, prövar om ledamoten har framställt sådana grunder för sin begäran att befrias från uppdraget att begäran kan bifallas. Riksdagen har i allmänhet förhållit sig synnerligen restriktivt till att bevilja befrielse av personliga skäl. Däremot har till exempel den omständigheten att en ledamot utnämnts till en hög tjänst eller valts till ett samhälleligt betydelsefullt uppdrag i allmänhet ansetts som en motiverad grund för att bevilja befrielse från uppdraget som riksdagsledamot (RP 1/1998 rd, s. 85/I).

(27) Beviljandet av befrielse från uppdraget som riksdagsledamot och tidpunkten för beviljandet av befrielse är alltså beroende av riksdagens egen prövning, och ett beslut av den karensnämnd som tillsatts av statsrådet har ingen rättslig betydelse när riksdagen bedömer om det finns förutsättningar för beviljande av befrielse enligt 28 § 2 mom. i grundlagen.

(28) Under de senaste valperioderna har det inte förekommit någon oenighet mellan den ledamot som ansökt om befrielse och plenum om tidpunkten för när befrielsen ska börja, utan befrielsen har beviljats från och med den tidpunkt som ansökan gällt. Enligt grundlagsutskottets uppfattning har etablerad praxis under de senaste valperioderna varit att befrielse i praktiken har begärts börja högst några dagar innan den uppgift som ligger till grund för begäran om befrielse börjar. Grundlagsutskottet anser att det med avseende på 28 § 2 mom. i grundlagen är ändamålsenligt och förenligt med vedertagen riksdagspraxis att en begäran om befrielse söks och att befrielse även i fortsättningen beviljas så att befrielsen börjar tidigast från och med den dag då den nya uppgiften inleds eller mycket nära denna tidpunkt.

(29) För tydlighetens skull konstaterar utskottet att det som sägs ovan i praktiken betyder att en riksdagsledamot inte beviljas befrielse förrän han eller hon är på väg att tillträda sin nya uppgift.

Annan reglering med anknytning till karensersättningar

(30) Grundlagsutskottet fäster uppmärksamhet vid bestämmelserna om karensavtal i 44 a § i statstjänstemannalagen. Enligt 44 a § 3 mom. i statstjänstemannalagen ska under karenstiden en ersättning som motsvarar lönen betalas. Denna reglering tillämpas också på statssekreterare och specialmedarbetare till ministrar. Grundlagsutskottet anser att statsrådet bör utreda om

Betänkande GrUB 4/2026 rd

ersättningsnivån enligt den lagen är lämplig, med beaktande av de ställningstaganden som framförs i detta betänkande om en motiverad ersättningsnivå. Utskottet föreslår ett uttalande om detta.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet

3 §. Skyldighet att anmäla övergång till ny uppgift. Utskottet föreslås att 3 mom. förtydligas så att ordet ”uppenbart” ersätts med ordet ”klart”. Utifrån de skäl som närmare framgår av utskottets överväganden syftar ändringen till att precisera i vilka situationer anmälan inte behöver göras.

5 §. Inledande av ett ärende som gäller meddelande av karens samt karensnämndens beslut och begränsningar i fråga om övergången till ny uppgift. Av de skäl som framgår av utskottets överväganden föreslår grundlagsutskottet att paragrafen kompletteras med ett nytt 3 mom. varvid 3 och 4 mom. i propositionen blir 4 och 5 mom. Enligt det nya 3 mom. ska karensnämnden behandla anmälan inom två månader från det att anmälan och de uppgifter som behövs för handläggningen av den har lämnats till nämnden. Karensnämnden ska avgöra ärendet utan dröjsmål, men senast inom den föreslagna tidsfristen på två månader.

I 5 mom. föreslås en ändring som följer av det nya 3 mom.

6 §. Förutsättningar för meddelande av karens. Av de skäl som framgår av utskottets överväganden föreslår grundlagsutskottet att ordet ”allmänintresset” stryks ur bestämmelsen. Enligt grundlagsutskottets uppfattning inverkar ändringen inte på hur bestämmelsen ska förstås. Utskottet föreslår att begreppet stryks, eftersom det är i betydande grad öppet och enligt utskottets uppfattning de facto inte påverkar tolkningen av regleringen.

Grundlagsutskottet föreslår att det till 1 mom. i paragrafen fogas ett villkor enligt vilket meddelande av karens förutsätter att övergången till den nya uppgiften kan anses klart äventyra förtroendet för utövningen av regeringsmakten. I propositionen (s. 31) konstateras det att det vid tillämpningen av bestämmelsen ska vara väsentligt att förtroendet för utövningen av regeringsmakten äventyras. Enligt motiven ska äventyrandet bedömas objektivt och även utomstående ska i princip kunna upptäcka äventyrandet. Grundlagsutskottet betonar betydelsen av dessa omständigheter vid tolkningen av villkoret ”kan anses klart äventyra förtroendet för utövningen av regeringsmakten” och vid karensnämndens motivering av beslutet. En helt obestämd möjlighet att den nya uppgiften skulle kunna äventyra förtroendet för utövningen av regeringsmakten kan inte anses vara tillräcklig, utan äventyrandet ska vara klart vid en objektiv bedömning och karensnämnden ska kunna motivera att detta villkor uppfylls på ett tillräckligt sätt.

8 §. Ersättning för karenstiden och handläggningstiden. Grundlagsutskottet föreslår att paragrafens rubrik ändras till ”Ersättning för karenstiden”.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

Grundlagsutskottet föreslår att frasen ”och för den del av handläggningstiden som överskrider två månader” stryks i 1 mom. första meningen och frasen ”eller ett beslut som fattas med anledning av en handläggningstid som överskrider två månader” stryks i 2 mom. andra meningen. Ändringarna hänför sig till fastställandet av en tidsfrist för karensnämndens behandling. Dessutom föreslår utskottet av samma orsak att 1 mom. andra meningen stryks ur lagförslaget.

Grundlagsutskottet föreslår dessutom av de skäl som framgår av utskottets överväganden att 1 mom. ändras så att ersättning som en person får för arbete, uppdrag, tjänst eller företagsverksamhet under den tid som ligger till grund för karensersättningen dras av från den ersättning som betalas för karenstiden, om det inte är fråga om sammanträdesarvode, arvode för medlemskap i förvaltningsorgan eller något annat därmed jämförbart arvode som kan anses ringa.

Grundlagsutskottet föreslår av de skäl som framgår närmare av utskottets överväganden ovan att ersättning för karenstiden ska betalas med 60 procent av ministerarvodet enligt lagen om arvoden och ersättningar som betalas till medlemmar av statsrådet.

Vidare föreslår utskottet utifrån samma grunder att den som är riksdagsledamot under karensen inte får ersättning för den tid för vilken han eller hon får riksdagsmannaarvode.

14 §. Karensnämndens rätt att få uppgifter. Grundlagsutskottet föreslår att 1 mom. ändras så att karensnämnden tillförsäkras nödvändig rätt att få information också om ersättning som anmälaren får för arbete, uppdrag, tjänst eller företagsverksamhet. Ändringen hänför sig till ändringen i 8 § om beaktande av övriga inkomster.

18 §. Påföljdsavgift. Av de orsaker som framgår av utskottets överväganden föreslår grundlagsutskottet att de två sista meningarna i 18 § 4 mom. stryks.

Dessutom föreslås en teknisk ändring i 1 mom. till följd av ändringen av 5 §.

19 §. Ikraftträdande. Grundlagsutskottet föreslår att ordalydelsen i 2 mom. ändras så att lagen endast tillämpas på sådana medlemmar av statsrådet vars mandatperiod har börjat efter det ordinarie riksdagsvalet 2027. Avgränsningen innebar samtidigt att karensnämnden kan ta upp ärenden till behandling först efter nämnda tidpunkt.

2. Lagen om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter

Ingressen. I propositionen föreslås det dessutom ändringar i lagen om verkställighet av böter.

1 §. Lagens tillämpningsområde. Grundlagsutskottet föreslår en teknisk ändring på grund av ändringar i lagstiftningen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Betänkande GrUB 4/2026 rd

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 90/2024 rd med ändringar.
(Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen godkänner ett uttalande. (Utskottets förslag till uttalande)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att skydda allmänintresset och förtroendet för utövningen av regeringsmakten genom att för viss tid under de förutsättningar som anges i denna lag begränsa statsrådsmedlemmars rätt att efter utgången av mandatperioden övergå till andra uppgifter.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på dem som är medlemmar av statsrådet. Lagen ska också tillämpas på dem som har blivit befriade från medlemskap i statsrådet, under 12 månader från det att republikens president har beviljat personen avsked från uppdraget som medlem av statsrådet.

3 §

Skyldighet att anmäla övergång till ny uppgift

Den som omfattas av tillämpningsområdet för denna lag ska göra en anmälan om sin avsikt att efter det att medlemskapet i statsrådet har upphört

1) övergå i anställning hos en annan arbetsgivare än staten, ett välfärdsområde, en välfärdssammanslutning, en kommun, en samkommun, en självständig offentligrättslig inrättning, ett universitet som avses i universitetslagen (558/2009), ett parti som avses i 1 § i

Betänkande GrUB 4/2026 rd

partilagen (10/1969), Europeiska unionen eller en sådan internationell organisation eller ett sådant internationellt organ i vars verksamhet Finland deltar som medlemsstat,

2) ta emot medlemskap i styrelsen, förvaltningsrådet, ledningsgruppen eller motsvarande organ eller någon annan jämförbar ansvarsfull uppgift eller befattning vid ett statligt affärsverk eller i en privaträttslig sammanslutning, stiftelse, förening eller annan privaträttslig juridisk person,

3) inleda närings- eller yrkesutövning eller annan motsvarande verksamhet,

4) fortsätta i en sådan anställning, uppgift, befattning eller verksamhet som avses i 1–3 punkten och som han eller hon har avstått från att sköta som medlem av statsrådet.

Anmälan görs till en karensnämnd. Bestämmelser om karensnämnden finns i 9 §.

Anmälan behöver dock inte göras, om det på basis av den i 1 mom. avsedda anställningens, uppgiftens, befattningens eller verksamhetens (*ny uppgift*) natur är **uppenbart klart** att förutsättningarna enligt 6 § för meddelande av en restriktionstid (*karens*) som gäller tidpunkten för påbörjande av den nya uppgiften inte uppfylls.

Anmälningsskyldigheten gäller mottagande eller påbörjande av en ny uppgift under den tidsperiod som personen är medlem av statsrådet eller under den tidsperiod på 12 månader som följer omedelbart efter att personen upphört att vara medlem av statsrådet. Anmälningsskyldigheten gäller också situationer där en person har för avsikt att ta emot eller påbörja en ny uppgift utöver vad personen tidigare anmält, eller situationer där innehållet i den tidigare anmälda nya uppgiften ändras på ett väsentligt sätt.

Anmälan ska göras i god tid före övergången till den nya uppgiften eller i god tid innan den nya uppgiftens innehåll ändras på ett väsentligt sätt.

4 §

Anmälans innehåll

Anmälan ska innehålla de kontaktuppgifter som behövs för behandlingen av ärendet samt uppgift om den i 3 § 1 mom. avsedda aktör för vilken den nya uppgiften utförs, eller uppgift om påbörjande av den närings- eller yrkesutövning som den nya uppgiften avser. Anmälan ska dessutom innehålla en redogörelse för tidpunkten för övergången till den nya uppgiften, samt för uppgiftens huvudsakliga innehåll och förhållande till ärendena inom de ansvarsområden som anmälaren som medlem av statsrådet har svarat för eller i vars behandling anmälaren som medlem av statsrådet i övrigt har deltagit på ett sätt som är väsentligt med avseende på behandlingen av anmälan.

5 §

Inledande av ett ärende som gäller meddelande av karens samt karensnämndens beslut och begränsningar i fråga om övergången till ny uppgift

Ett ärende som gäller meddelande av karens inleds när en i 3 § avsedd anmälan från en person som omfattas av tillämpningsområdet för denna lag kommer in till karensnämnden.

Efter att ha tagit emot anmälan bedömer karensnämnden huruvida de i 6 § föreskrivna förutsättningarna för att meddela karens uppfylls, och om förutsättningarna uppfylls kan nämnden meddela karens för anmälaren. Om karensnämnden inte anser att förutsättningarna för

Betänkande GrUB 4/2026 rd

meddelande av karens uppfylls, ska nämnden genom sitt beslut fastställa att det inte finns sådana begränsningar som avses i denna lag för övergången till den nya uppgift som anmälan gäller.

Karensnämnden ska behandla anmälan inom två månader från det att anmälan och de uppgifter som behövs för behandlingen av den har lämnats till nämnden.

Anmälaren får inte påbörja den anmälda nya uppgiften under tiden för behandlingen i karensnämnden eller under tiden för den karens som meddelats för anmälaren i det beslut som innefattar karensen.

Utöver vad som föreskrivs i 44 § i förvaltningslagen (434/2003) ska det i karensnämndens beslut konstateras att anmälaren har rätt till ersättning enligt 8 § för den karenstid som anges i beslutet ~~och för den handläggningstid för anmälan som överskrider två månader.~~

6 §

Förutsättningar för meddelande av karens

För att karens ska kunna meddelas förutsätts det

1) att anmälaren i sitt uppdrag som medlem av statsrådet har eller har haft tillgång till sådan information som är sekretessbelagd eller skyddas av bestämmelser vilka i övrigt begränsar offentligheten, och som anmälaren på ett väsentligt sätt kan använda i den nya uppgiften till fördel för sig själv eller någon annan eller till skada för någon annan, eller

2) att övergången till den nya uppgiften av någon annan särskild orsak än den som anges i 1 punkten kan anses leda till en intressekonflikt i förhållande till uppdraget som medlem av statsrådet.

En ytterligare förutsättning för meddelande av karens är att övergången till den nya uppgiften klart kan anses äventyra ~~allmänintresset och~~ förtroendet för utövningen av regeringsmakten.

Om möjligheten att utnyttja information eller orsaka skada eller möjligheten till en annan intressekonflikt kan undvikas genom en begränsning av omfattningen av den anmälda nya uppgiften, ska karensen avgränsas så att den till sin omfattning motsvarar detta.

7 §

Karensens längd

Karensen får bestämmas att börja tidigast från det att anmälaren har beviljats avsked från uppdraget som medlem av statsrådet, och den ska bestämmas att upphöra senast 12 månader från det att avskedet beviljades.

Karens får inte meddelas för längre tid än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med denna lag.

8 §

Ersättning för karenstiden ~~och handläggningstiden~~

Den som meddelats karens har rätt till ersättning av statens medel för karenstiden ~~och för den del av handläggningstiden som överskrider två månader. Rätt till ersättning har också andra anmälare till den del ärendets handläggningstid överskrider två månader.~~ Den ersättning som

Betänkande GrUB 4/2026 rd

betalas för karenstiden uppgår till 60 procent av det arvode som betalas till en medlem av statsrådet. Till den som under karenstiden är riksdagsledamot betalas dock ingen ersättning för den tid för vilken han eller hon får riksdagsmannaarvode. Ersättning som personen under karenstiden får av sitt arbete, sin uppgift, sin tjänst eller sin företagsverksamhet ska dras av från den ersättning som betalas för karenstiden, om det inte är fråga om mötesarvoden, arvoden som erhålls för medlemskap i ett förvaltningsorgan eller andra därmed jämförbara arvoden som kan anses vara av ringa betydelse.

Karensnämnden beviljar den ersättning som avses i 1 mom. efter att den har fått de uppgifter som behövs för betalning av ersättningen. Begäran om lämnande av uppgifterna ska framställas samtidigt med det beslut som innefattar karens ~~eller ett beslut som fattas med anledning av en handläggningstid som överskrider två månader~~. För verkställigheten av den ersättning som karensnämnden bestämmer svarar statsrådets kansli.

9 §

Karensnämnden

För fullgörande av de uppgifter som följer av denna lag finns i anslutning till statsrådets kansli en i sin verksamhet oberoende och självständig karensnämnd.

10 §

Karensnämndens tillsättande och sammansättning

Statsrådet tillsätter karensnämnden för fem år i sänder.

Karensnämnden har en ordförande, en vice ordförande och högst fyra andra medlemmar. Ordföranden och de övriga medlemmarna ska ha sådan juridisk och övrig sakkunskap som krävs för att nämndens uppgifter ska kunna skötas på behörigt sätt. Nämnden ska dessutom ha sakkunskap vad gäller statsrådets verksamhet.

Statsrådets kansli utser till karensnämnden ett för dess verksamhet behövligt antal sekreterare som står i tjänsteförhållande till statsrådets kansli eller något annat ministerium. Sekreterarna ska ha sådan juridisk och övrig sakkunskap och förtrogenhet som krävs för att nämndens uppgifter ska kunna skötas på behörigt sätt. Statsrådets kansli kan dessutom utse permanenta sakkunniga till karensnämnden.

Om ordföranden eller någon annan medlem avgår under mandatperioden eller är permanent förhindrad att delta i nämndens verksamhet, utser statsrådets kansli för den återstående mandatperioden en ny ordförande eller en annan sådan medlem som nämndens verksamhet förutsätter.

Till nämndens medlemmar betalas ett arvode för skötseln av uppgifterna. Statsrådets kansli fastställer arvodets belopp.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

11 §

Karensnämndens beslutsförhet

Karensnämnden sammankallas av ordföranden eller, om ordföranden har förhinder, av vice ordföranden.

Karensnämnden är beslutsför när ordföranden eller vice ordföranden och minst två av de andra medlemmarna deltar i behandlingen.

12 §

Ärendenas handläggning i karensnämnden

Karensnämnden kan i sin uppgift höra sakkunniga.

Karensnämnden fattar sina beslut efter föredragning av en sekreterare. Som karensnämndens beslut gäller den åsikt som omfattas av majoriteten. Faller rösterna lika, avgör ordförandens eller, vid förhinder för ordföranden, vice ordförandens röst.

Karensnämndens beslut undertecknas av ordföranden eller, vid förhinder för ordföranden, av vice ordföranden, och kontrasigneras av sekreteraren.

Karensnämnden kan fastställa en egen arbetsordning för att organisera sin interna verksamhet och förvaltning.

13 §

Undantag från den tidpunkt då handlingar blir offentliga

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 6 och 7 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) blir en i 3 § avsedd anmälan som gjorts av en medlem av statsrådet samt karensnämndens begäranden om utredning enligt 14 § som lämnats med anledning av en sådan anmälan och de uppgifter som erhållits på basis av dem offentliga först från och med den dag då karensnämnden har meddelat sitt beslut med anledning av anmälan eller när anmälaren har beviljats avsked från uppdraget som medlem av statsrådet, beroende på vilket av dessa datum som infaller först.

14 §

Karensnämndens rätt att få uppgifter

Karensnämnden har, trots sekretessbestämmelser, företagshemlighet eller andra begränsningar som gäller erhållande av information, på begäran rätt att få den information som är nödvändig för avgörandet av ärendet och betalning av ersättning enligt följande:

1) av anmälaren och av den i 3 § 1 mom. avsedda aktör för vilken den nya uppgiften utförs information om den anmälda nya uppgiften,

2) av anmälaren och av den som betalar ersättning för arbete, uppgift, tjänst eller företagsverksamhet enligt 8 § 1 mom. information om ersättningen.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

Karensnämnden har, trots sekretessbestämmelser och andra begränsningar som gäller erhållande av information, rätt att av ministerierna få för avgörandet av ett ärende nödvändig information om hur en anmälare utifrån sin ställning som medlem av statsrådet har tillgång till information som är sekretessbelagd eller som skyddas av bestämmelser vilka i övrigt begränsar offentligheten.

15 §

Skyldighet att anmäla förändrade förhållanden och återkrav av ersättning

Den som meddelats karens ska utan dröjsmål till karensnämnden anmäla sådana väsentliga förändringar i sina förhållanden som kan påverka den karens som meddelats denne eller den ersättning som betalas för karenstiden.

Om i 8 § avsedd ersättning för karenstiden har betalats utan grund eller till ett alltför stort belopp, kan karensnämnden bestämma att betalningen av ersättning ska upphöra samt att den ersättning som redan betalats ut eller en del av den ska återkrävas. Karensnämnden kan låta bli att återkräva ersättningen eller en del av den, om det som helhet betraktat är oskäligt att återkräva det fulla beloppet eller om det belopp som ska återkrävas är litet. Åtgärder för återkrav får inte vidtas efter att fem år har förflutit från det att ersättningen betalades ut.

På det belopp som återkrävs ska det, från den dag då ersättningen betalades, betalas en årlig ränta enligt 3 § 2 mom. i räntelagen (633/1982) ökad med tre procentenheter. Om det återkrävda beloppet inte betalas senast på den förfallodag som karensnämnden bestämt, ska det på beloppet betalas en årlig dröjsmålsränta enligt den räntesats som avses i 4 § 1 mom. i räntelagen. Statsrådets kansli svarar för verkställigheten av karensnämndens beslut om återkrav.

16 §

Ändringssökande

Omprövning får begäras av ett i 8, 15 eller 17 § avsett beslut. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen.

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

Ett beslut som innefattar karens får verkställas trots ändringssökande, om inte besvärmyndigheten bestämmer något annat.

Ärenden som gäller sökande av ändring i beslut som avser karens ska behandlas skyndsamt.

17 §

Kompensation för ogrundad karens

Om karensnämndens beslut om karens upphävs helt eller delvis som ogrundat genom ett domstolsbeslut, har anmälaren efter att beslutet vunnit laga kraft rätt att för den tid karensen varit obefogad av statens medel få kompensation som är 30 procent av den ersättning som har bestämts med stöd av 8 §. Ersättning som har betalats till anmälaren återkrävs inte.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

Domstolen ska underrätta statsrådets kansli om ett sådant beslut som avses i 1 mom. Statsrådets kansli fastställer kompensationen efter att av anmälaren på begäran ha fått de uppgifter som behövs för betalningen.

18 §

Påföljdsavgift

Karensnämnden kan påföra en person som har befriats från medlemskap i statsrådet påföljdsavgift, om personen uppsåtligen eller av oaktsamhet försummar sin anmälningsskyldighet enligt 3 § 1 mom. eller bryter mot sin skyldighet enligt 5 § 4 mom. att låta bli att påbörja den anmälda nya uppgiften under karensen. Påföljdsavgiften är minst 5 000 euro. Påföljdsavgiften är högst 30 000 euro om personen försummar sin anmälningsskyldighet eller högst 60 000 euro om personen bryter mot sin skyldighet att låta bli att påbörja en ny uppgift under den karens som meddelats personen.

Påföljdsavgiftens storlek baserar sig på en helhetsbedömning. Vid bedömningen av avgiftens storlek ska hänsyn tas till förfarandets art, omfattning och skadlighet. Avgiften behöver inte påföras eller kan påföras till ett mindre belopp än minimibeloppet, om förfarandet kan anses vara ringa eller om det med avseende på förfarandets art, planmässighet och andra omständigheter är skäligt att det inte påförs någon avgift eller att avgiften är lägre än minimibeloppet. Påföljdsavgiften ska betalas till staten.

Påföljdsavgift får inte påföras en person som misstänks för samma försummelse eller gärning i en förundersökning, en åtalsprövning eller i ett brottmål som är anhängigt vid en domstol, eller den som har dömts för samma försummelse eller gärning genom en lagakraftvunnen dom. Om en person har påförts påföljdsavgift, får en domstol inte döma ut ett straff för samma försummelse eller gärning.

Påföljdsavgift får inte påföras, om inte det ärende som gäller påförande av avgift har blivit anhängigt inom två år från det att personen påbörjade den nya uppgift som omfattas av anmälningsskyldigheten eller karensen. Bestämmelser om verkställigheten av påföljdsavgifter finns i lagen om verkställighet av böter (672/2002). ~~En påföljdsavgift preskriberas fem år efter det att det lagakraftvunna avgörandet om påföljdsavgiften meddelades. Påföljdsavgiften avskrivs när den betalningsskyldiga fysiska personen avlider.~~

Ett ärende som gäller påförande av påföljdsavgift inleds vid karensnämnden på dess eget initiativ.

19 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Denna lag tillämpas på sådana medlemmar av statsrådet vars mandatperiod har börjat efter det ordinarie riksdagsvalet 2027 ~~inte på sådana medlemmar av statsrådet vars mandatperiod har gått ut före ikraftträdandet av denna lag.~~

2.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av böter (672/2002) 1 § 2 mom. 67 punkten, sådan den lyder i lag 447/2026, och
fogas till 1 § 2 mom., sådant det lyder i lagarna 416/2025, 860/2025, 979/2025, 1080/2025, 1149/2025, 1379/2025, 18/2026, 438/2026, 443/2026, 447/2026 och / , en ny 68 punkt som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av följande administrativa påföljder av straffkaraktär:

67) påföljdsavgift enligt 52 a § i renskötsellagen (848/1990),
68) påföljdsavgift enligt 18 § i lagen om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet (/).

Denna lag träder i kraft den _____ 20 ____ .

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att statsrådet utreder om nivån på karensersättningen enligt statstjänstemannalagen är ändamålsenlig med beaktande av grundlagsutskottets ställningstaganden om en motiverad ersättningsnivå och utifrån detta vidtar behövliga lagberedningsåtgärder.

Betänkande GrUB 4/2026 rd

Helsingfors 4.6.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Onni Rostila saf
medlem Arja Juvonen saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Ville Skinnari sd
medlem Henrik Vuornos saml
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Markku Eestilä saml
ersättare Pertti Hemmilä saml
ersättare Mikko Polvinen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Lauri Koskentausta.